

1917. V.

Kath. Szemle

TAVASZI MŰKIÁLLÍTÁSOK.

Képzőművészeti Társulatunk műtárlatainak rendezői a téli és a tavaszi kiállításokat, úgy látszik, már nem is tudják más-ként elképzelni, mintha 400—500 képet zsúfolnak össze ezeken. A téli kiállításon művészeink egy esztendei terméséből, a Műcsarnok helyett most is a Szépművészeti Múzeumban igénybe vett termeket még lehetséges volt kellő színvonalon álló munkákkal megtölteni. Azóta azonban alig egy-két hónap mult el s akiket a télen láttunk, sok új dologgal nem szerepelhettek a tavaszi tárlaton, vagy már tavaly festett, de gyöngébb munkáikat küldték be. Minthogy hely még így is bőven maradt, a hézagokat közepes színvonalon alúl álló szárnypróbálgatásokkal egészítették ki. A téli tárlat tehát jobb volt, mint a tavaszi. Mindazonáltal az utóbbin is szép számmal láttunk képeket, amelyek a téli kiállításon művészetünk megkomolyodására és mélyülésére vonatkozólag szerzett tanúságainkat megerősítik. A komoly idők jótékony hatása művészetünkre első sorban abban nyilvánul, hogy a külföldről beszivárgott szélsőséges irányok ürességük miatt közönségünk és festőink körében egyaránt hitelüket veszítették. A napi kritika ugyan még most is erősen fűti az érdeklődést ezek iránt. A közönség mégis csak a Műcsarnok nagy kiállításaira tódul, amelyek kiváló részével napilapjaink szintén csak sommásan végeznek. S csak művészeinken múlik, akik közül sokan — néha talán egyénileg érthető okokból — még most is távol maradnak innen, hogy a Képzőművészeti Társulat kiállításai művészetünk egy-egy évi termésének hű tükörképei legyenek s így kellő értékben kamatoztassák azt a nagy erkölcsi és anyagi tőkét, amelyet az állam és a közönség egymással vállalva erre a művészetünk céltudatos fejlődésének elősegítésére elsősorban hivatott intézményünkre fordított.

A tavaszi tárlat képeinek jobbik felerésze így is inkább

tájékoztatót művészetünk állásáról, mint az ezzel egyidejűleg most is nagy számmal rendezett egyéb műkiállítások együtt véve. Benczur Gyulán, képirásunk fáradhatatlan frissességgel dolgozó atyamesterén kívül, aki ezúttal két kitűnő arcképpel szerepelt, részt vett ebben, nehánynak a kivételével, régebbi művészgárdánk minden számottevő képviselője és sok új, ezúttal először szereplő talentum, aki a közbül eső nemzedék készülségét is nem egyszer meghaladó, meglepő művészi tudással lépett föl. Az impressionizmus túlzásai, amelyek sok féltalentum könnyű boldogulását segítették elő, a művészet régi kipróbált eszközeiből sokat pusztítottak el s a képirás körét ugyancsak szegényesen szűk korlátok közé szorították.

Az üdvös reakció új festőink munkáin egyre szembetűnőbb, szinte akadémikus komolysággal mutatkoznak be, ami miatt impressionista, magyarán felületes kritikánk ép úgy akadályos lett érvényesülésüknek, mint volt a modern művészet első kiváló, komoly képviselőié akkor, amikor kritikaink jóformán csak egy-két, elavult modorához szívosan ragaszkodó, vaskalapos festőnk szócsövei voltak. Az akkori időkhöz képest azonban képeket vásárló közönségünk ugyancsak megnőtt s közgyűjteményeink a modern művészet alkotásai sorából szintén jóval nagyobb számmal szereznek meg igazi értékeket. A komoly idők komoly fiatal mestereinek jövője így távolról sem oly vigasztalan, mint valamikor Szinyei-Merse Pálé, vagy a januárban elhunyt Madarász Viktoré volt, akinek Párisban a hatvanas években tüneményes sikerek jutottak osztályrészéül, de alig hogy hazakerült, kicsinyes viszonyaink s a nagyképű korlátoltság annyira elkedvetlenítették, hogy sutba tette szerszámaint s amikor a millénium idején szinte egy emberöltő előtt festett történelmi képeit ismét fölfedezték, figurális festő létére, aki szüntelen gyakorlat nélkül nem maradhat meg a már elért színvonalon, nem tudott többé talpra állani.

Hogy az impressionista irányú festés, vagyis a napfényes levegőben izzó színek nyers visszatükröztetése nem lehetett a modern művészet végcélja, arról már az impressionizmus nem egy harcos képviselője tett vallomást. Glatz Oszkár, e kiváló talentumu festőnk nem tartozott ugyan ez utóbbiak közé, de mint a nagybányai iskola egyik erőssége, impressionista irányú tájképeivel, napfényes levegőben fürdő alakjaival, nagy sikereket aratott. Aztán, hogy kimerítette ily irányú működésének összes

lehetőségeit, a grafikához pártolt. Kitűnően jellemzett rajzaival, amelyekkel kulturális életünk nem egy előkelőségét örökítette meg s külföldön és nálunk egyaránt, ismét nagy sikerekben volt része. Az utóbbi években remek olajfestésű képmásokkal gyarapította hírnevét. Most, néhány népies tanulmányán kívül, egy minden ízében művészies és modern életképet állított ki. A jó néne a címe ennek s fiatal nőt ábrázol, amint kis húga öltöztetésével vesződik. Az élet közvetlenségével ható kép, végtelenül finom, friss színezésével, alakjainak lélekkel áthatott kifejező arcával, festői beállításával, a már halálra ítélt zsánerfestésnek mintaszerű remeke. S még több ilyfajta festmény volt a tavaszi tárlaton, amely a nyolcvanas évek mesterkéltén kieszt, szárazon leltározó zsánerképeinek helyére lép s merőben festői eszközökkel, igazán az életből ellesett motívumokat tár elénk az élet közvetlenségével. Merész Gyula, aki ezúttal először tűnt föl, meglepően nagy tudással festett életképén a festőt és modelljét állította egymással szembe, minden ízében festői felfogással, amely azonban nem zárta ki, hogy alakjai arcán, ellentétben egyik-másik túlzó modern festőnk faképu alakjaival, ezek lelke, érzése is ne tükröződjék. Persze fiatal művésznünk rajzolni is tud, amit forradalmáraink már-már teljesen ki akartak kapcsolni a képirásból. Mostani művén a rajz az uralkodó elem, alakjai, felfogása és beállítása, kevés színének tónusgazdagsága mégis igen festői hatású s hisszük, hogy a mostaninál kevésbbé merész motívumokkal is nagy és jelentős sikereket aratna.

Minden ízében modern életkép Zemplényi Tivadar Anyát gyermekével ábrázoló, most is nagy erővel és színesen megfestett műve s Komáromi Kacz Endre Emberek a templomban című nagypénteki jelenete, amely alakjai arcán az áhítat és az elmélyedés igen változatos fokozatainak visszatükröztetésével vált ki. Kunwald Cézár lipthói cigánykovácsokat ábrázoló műve inkább jól megfigyelt életképtanulmány, amelynek alakjain a kifejezésnek és a mozdulatoknak még nem sok szerep jutott. Ugyanez áll Dudits Andor cigányokat ábrázoló fantasztikus színezésű festői képéről, Márkus Imre ködös levegőbe olvadó alakos. Esti pihenőjéről, Karczag Zoltán Mosóasszonyok, az előadás módjában egyre lendületesebb, színezésében is egyre frissebb Béli Vörös Ernő A nagy víznél és a Mosólányok című képéről.

Mozdulatai elevenségével tűnt föl Berkes Antal táncoló párokat ábrázoló Bál című képe, izzó, ragyogó színeinek tónus-

gazdagságával, Herrer Cézár Olvasónője, akitől a tavaszi tárlaton egy színpompás velencei részletet is láttunk.

Élénk színezésük növelte Pállya Károly és Pörge Gergely piaci jeleneteinek eleven hatását, míg viszont Kádár Béla Tél és Nyár című két piaci képén régi kisvárosaink álmos, ódon hangulatát tükröztette vissza sok közvetlenséggel. Nádler Róbert Őszi napfény című levegős festménye friss felfogásával méltó párja volt téli Pletyka című képének. Peske Géza ezúttal új színeket rakott palettájára, Káposztás földet ábrázoló két rendbeli képén az alakoknak már csak staffage-szerep jutott. Színei frissek, a légtávlat azonban pleinairben festett képein még nem kifogástalan, a levegőt a látóhatár föltolásával nem sikerült fölfognia s a káposztásfejek bizony kifelé kíváncsoznak a festmények keretéből. Mindazonáltal nagy érdeklődéssel és őszinte rokonszenvvel nézhetünk kiváló művésznünk további ily irányú kísérletei felé, amelyek régi érdemes művészgárdánk újból felpezsdülő munkakadvének ugyancsak élénk bizonyágai.

Udvary Dezső tótokat ábrázoló két képén gondosan részletezett karakterfejeket festett. Udvary Géza kis hivatalnokot ábrázoló festménye eleven tipikus felfogásával vált ki; Firenzeiek című képén az olasz renaissance kultúra főbb társadalmi osztályainak képviselőit örökítette meg történelmi arcképekhez méltó lendülettel. Komoly igyekezetre vallott, de típusai éles jellemzésében kissé elvetette a súlykot Józsa Károly Orgazdák című festményén. Egész sor törül metszett alakot láttunk a tavaszi tárlaton, amelynek jellegzetes vonásaiban egy-egy társadalmi osztály sorsa, gondjai, vágyai, kedvtelésesei tükröződtek. Ilyen egyénített típust ábrázolt duzzadó erővel, fantasztikusan színes háttérrel Kukán Géza Tatabányai bányamunkása: a Segédvájár, Czigány Dezső sok szeretettel megfestett Bibliás öregasszonya; Kallós Árpád Ékszerek című s fiatal nőt friss, üde színezéssel ábrázoló, kifejező képe, az egyre izmosodó Rudnay Gyula komor színekben tartott, Munkácsy reminiscenciái ellenére is erősen egyéni felfogású Menekülő asszonya és Kötőnője. Ide sorozhatjuk Éder Gyula műtermi részletét, továbbá Nagy Vilmos kissé léha nőalakjait, amelyeken kívül ezúttal egy tartalmasabb kompozícióval is szerepelt; a Vetélytársak című festménye volt ez, kertben ábrázolt, kissé keresett beállítású, de jól megfestett és jól jellemezett, három alakjával.

Tisztán festői problémák megoldására szolgált Podvinecz

Erzsébetnek így is igen hatásos álarcos báli jelenete, két sárga-és kékruhás alakjának pompás, széles színfoltjával; merő finomság volt Csánki Dénes Ábrándozás című hasonló jellegű képe, amelyen lilaszínű kárpit előtt, asztalkájánál ülő sárga selyemruhás nőt láttunk, a két szín egymásba olvadó reflexeinek káprázatos gazdagságával. Hasonlóan finom tónushatásainál fogva vált ki ugyane fiatal festőnk Vágmenti tájképe is.

Tárlatunk többi nagyobb figyelemre méltó alakos képei az arcképek sorából kerültek ki. Az ilyfajta munkák száma újabban ismét egyre nő; de a felfogásban és az előadásmódban való változatosság itt is csak képirásunk megizmosodásának, mélyülésének örvendetes bizonyága. Mélyreható jellemzésénél, gondos részletezésénél fogva Benczur Gyula idősebb úri nőt ábrázoló arcképének méltó pendantja volt Stetka Gyula képmása, amelyet Pallavicini Ede örgrófról festett. Pentelei Molnár János, akitől az utóbbi években klasszikus csöndéletképeknél egyebet nem igen láttunk, kisfiát örökítette meg apához illő gyöngédséggel, a kép dekoratív hatását szerencsésen kiemelő fantasztikusan színes háttérrel. Kampis János három nővérét ábrázoló festménye életképszerű csoportosításával, világos színeivel s az arcokon visszatükröződő derűvel, a leányképmások mintaszerű példája. Báró Hatvany Ferenc női arcképének hatását ezúttal túlságosan szétfolyó színezése zavarta meg. Puritán felfogással párosuló erőteljes jellemzés tette most is értékesekké Ferenczy Valér és Boruth Andor ilyfajta munkáit. A rendes, előkelő színvonalon állottak régi jóhírű arcképfestőink: Balló Ede és Endrey Sándor képei. Igen figyelemreméltó munka volt Rottman Mozárt Kékruhás nője, Timár Thein Miksa női arcképe és Konek Ida Öregasszonya. Eleven felfogással tűnt föl most is Frank Frigyes műve és az ezúttal először szereplő Sambugnac Sándor arckép-tanulmánya. Kunffy Lajos Giesswein Sándor dr.-nak, a Szent István Akadémia elnökének jól sikerült képmását állította ki. S ezúttal először láttunk a tárlatokon három év óta sűrűn felmerülő katonaképek sorában olyanokat, amelyeken a katonás tartáson és kifejezésen kívül a katonaruhában is csak emberi szív és lélek is szóhoz jut. Hencz János, Tatz László, Englerth Emil és Medgyes László tiszteket ábrázoló mellképein kívül, különösen Schramm Viktor munkája emelkedett ki ebben a tekintetben, aki Szurmay Sándort, az uzsoki szoros hősi védőjét, honvédelmi minisztert örökítette meg figyelemreméltó

ellemző erővel, nyugodt, derűs, életfilozófiától szinte sugárzó arckifejezéssel.

A tájképek száma tárlatainkon általában csökkenő irányt mutat, a csöndéletképeké és az interieurfestményeké viszont egyre nő. A természet iránt az érdeklődés festőink és közönségünk körében aligha csökkent. Az egyhangúságot azonban, amely különféle izmusok örve alatt a modern tájképben elharapózott, úgy látszik, már mind a két tábor megunt. Mult századbeli régebbi tájképfestőink a turista szemével keresték motívumaikat. Fix földrajzi pontokat, a rendestől elütő természeti alakulatokat örökítettek meg leltári pontossággal. Színeiket egyetlen alaptónusba olvasztva hangolták össze, amelyhez aztán következetesen ragaszkodtak, bármily különböző vidékeken festettek. Ligeti keleti és hazai tájképeinek színhangulata között is még vajmi kevés a különbség, Mészöly már több közvetlenséggel tükröztette vissza a Balaton vidékének lelkét, Paál László a barbizoni festők hatása alatt az erdők sejtelmes, hangulatos világát. Szinyei-Merse Pál a külföld úttörő mestereinek sorában is a legelsőek egyike, aki a napfényes levegőben valódi értékük szerint tükröztette vissza a szabad természet színeit és ezek pompájával szülőföldjének előtte senkitől sem méltatott igénytelen szépségeit ábrázoló képeibe jelentős művészi tartalmat öntött.

Ám a vidék, amelyet ma sem szünt meg költői lendületű ecsetével dicsőíteni, gyermekkora óta szívéhez forrt. Innen a nagy szeretet, amellyel minden völgyét, halmát, fűvét, virágját megörökíti s amely képei láttára a nézők szívét is magával ragadja. Átlagos impressionista festőink ecsete alatt, miközben erejüket a napfényben izzó színek és egymásba olvadó reflexek leltározása már magában véve is kimerítette, elsikkadt a vidék sajátos bája, lelke, ahonnan motívumaikat merítették. Innen a nagy egyhangúság, amely még pár év előtt is a boglyákat, pocsétákat vagy néhány bokrot ábrázoló s nagy számmal kiállított és hol rikító, hol gyászos unalomban fulladozó festményeket jellemezte. Hiába hangoztatták a jólelkű, de naiv szószolók, hogy ez az igazi művészet, l'art pour l'art, muzsika szöveg nélkül; a képek senkinek sem kellett. El is tűntek már s újabb tájképfestőink közül a kiválóak is vándorútra kelnek, hogy friss impressziókkal frissítsék föl művészetüket, Szinyei-Merse Pál bizonyára nem fogyott ki még szelid szépségekben gazdag szülőföldje, a sárosszegyei Szinye és környékének festői motívu-

maiból, tavaly mégis egész sor balatoni képet is festett. Szlányi Lajos Szolnok után Kőrmöcbánya szépséges, romantikus vidékének dicsőítésére vállalkozott ecsetjével; most kiállított képeinek motívumait már a Tátrából merítette, mint Kőrösfői Kriesch Aladár is. Mindkettőjük impressziói ezúttal még felszínesek, de bizvást remélhetjük, hogy ha sikerül huzamosabb időn át belemélyedniök e fantasztikus sziklaóriások világába, páratlanul érdekes hegyóriásaink lelkének, hangulatainak ép oly hivatott tolmácsai lesznek, mint eddigi alkotásaikon a szelidebb tájak szépségének.

A tavaszi tárlat többi tájképei sorában Bosznay István Téli a Dunán című műve sárgás tónusba olvadó, ólmos hangulatával, Börtsök Samu téli képe fakón rőt esti világításával bilincselte le. Ködös őszi hangulatokat örökített meg Edvi Illés Aladár kétrendbeli kiváló tájképén, amelyen kívül egy remekbe festett kis állatképpel is szerepelt. Friss volt Ujváry Ignác Téli reggelje és az Ikva mellett című háborús tájképe, amelyen kívül ilyen csatatereteket megörökítő munkákkal még báró Mednyánszky László, Dobai Székely Andor, Borzásy Béla s eddig kiállított lágy tónusú, alakos képeivel szemben meglepő erővel Czencz János festett.

Az intim tájkép művelői újabban udvarok falai közé szeretik összesűriteni hangulataikat. Falusi udvart festett meg frissen, lendületesen Mérő István. Glück Károly krisztinavárosi udvarán a falombokon átszűrődő napfény ragyogásának visszatükröztetése sikerült. Markó Ernő tabáni képein téli hangulatokat örökített meg szerencsésen.

Festői hatású tabáni részlettel szerepelt Undi Mariska is, napfényes gömöri falut ábrázoló képpel Neogrady Antal, aki nagyobb méretű alakos művét azonban palettájának még régebbi, fakó színeivel festette meg s erdei tölgy tövében, az erre szögezett Máriakép alatt kezeit tördelő nőalakjával is, még a nyolcvanas évek életképeire emlékeztetett. Friss volt Zorkóczy Gyula Nyári reggelje, Edvi Illés Ödön Erdei útja, hangulatos Gy. Sándor József Öreg városa; figyelmet keltettek Wágner Géza havas fővárosi utcarészletei.

Az interieur képek sorában most is elsorangú művészi munka volt Brück Miksa orthi kastélyterme; nem kevésbé magas színvonalú alkotások Keményfi Jenő Szalonja, Knopp Imre Empire és XIV. Lajos korabeli szobája, Komáromi Kacz Endre A nyitott ajtó című festménye s Tury Gyula műterem-

részlete, Bruck Hermina és báró Pongrácz Sarolta Téli délután című interieur képe a megvilágításában érvényesülő hangulat szerencsés visszatükröztetésével vált ki.

Kitünő csendéletképekkel szerepeltek Pentekin kívül Romek Árpád és Ferenczy Valér, továbbá Bükkerti Mariska, Klammer Mariska s Bachmann Károly; hatásos virágképekkel Glatzné Wildner Mária, Oppel Magda, Kalicza Erzsébet és Dolányi B. Ida.

A szobrok sorában Ligeti Miklós Ferenc József és Károly királyt s főhercegeket és tábornokokat ábrázoló tizenkét mellszobrot állított ki választékos felfogással, sima kezeléssel, de elhunyt királyunk képétől eltekintve, felszínes jellemzéssel. A jellemzés erejénél fogva is figyelemreméltó Vas Viktor Károly király őfelségét ábrázoló mellszobra, Siklódy Lőrinc és Szentgyörgyi István katonatisztekét ábrázoló képmása.

Utóbbi művészünk fiatal leányt ábrázoló márványfeje a finom formáiban szinte lüktető életnél s kifejezése mélységénél fogva tárlatunknak kétségtelenül legsikerültebb szoborműve volt. A rithmikus mozdulatok elevensége jellemezte Szamosi Soós Vilmos kis Terpsychore alakját. A plakettek sorában Beck Ö. Fülöp egyszerűsített formájú kis domborművei, Berán Lajosnak Jendrassik professzort ábrázoló képmása és Esső Erzsébet vas-érmei váltak ki.

Amióta a Képzőművészeti Társulat tárlatait a hadi kórháznak szolgáló Múcsarnok helyett a Szépművészeti Múzeumban rendezik, a grafikai művészet, aligha kellő okok miatt, mindinkább a háttérbe szorul itt.

A tavaszi tárlaton jóformán csak Kron Béla, Prihoda István és Báránszky László szerepelt idevágó munkákkal. Pedig ha ezekhez fogható jó rézkarcokkal pótolnák a semmit mondó festményeket, a tárlatok színvonala ugyancsak emelkednék.

A tavaszi tárlaton kívül a tél elmúltával Budapesten még nem egy kiállítás nyílt meg. Ezek közül három érdemel említést Rippl Rónai József az Ernst-múzeumban a háború óta immár második külön kiállítását rendezte, amely 224 újabb művét foglalta magában. Szédítő termékenységnek tarthatnók ezt, ha legtöbb képe nem lenne egyéb, mint futólagos impresszió, nem egyszer a vendéglők, kávéházak étlapjára sebtiben vázolt rajz vagy karrikatura. Rippl kétségen kívül nagy talentum, a kritika azonban elrontotta s azzal, hogy különöségeinek, amelyeket

egyékbént Párisból hozott magával, szüntelen hozsannát zengett, megakasztotta abban, hogy művészetébe mélyebbre elmerüljön. Éles szemmel ellesett motivumait csak felszínesen ragadja meg. Hanyag kezelésével és felfogásának módjával mintegy a proletariatus festőjének a szerepében tetszeleg. Ha mélyebb jellemzésre törekszik, gyakran elveti a súlykot s néha önkéntelenül is karrikaturákat fest. Egy-egy jámbor fejről aztán olyan arckép kerül ki ecsete alól, mely ellenállhatatlanul Zola regényalakjait juttatja eszünkbe. S akiket arcképein megörökített, bizonyára nem mind örülnek annak, hogy ecsetje végére kerültek. Tornai Gyula az ellenkező végletekben evez. A Nemzeti Szalonban bemutatott keleti tárgyú képei gondos részletezéssel, lege artis készültek, de túlságosan hideg hatásúak, iskolásak. Minden bizonnyal igaz, hogy a művész hazája széles e világ. Ez azonban csak a művészek érvényesülésének lehetőségeire vonatkozik s nem arra, mintha országgal szívet is cserélhetnének. Művésztünk és a mester fejlődésének érdekében kívánatosnak tartanók, ha ugyancsak nagy művészi apparatusával most már itthon maradna és itt nézne körül nyitott szemmel. Festői szempontból egész világ vár még Magyarországon a művészi kiaknázásra. Tornai kiállítása nyomában nyílt meg a Nemzeti Szalonban a Magyar Képzőművésznők műtárlata, amelyet ezúttal Stefánia királyi hercegnő, Lónyay Elemér herceg felesége is megtisztelt azzal, hogy háborús jótékony célokra szánt virágfestményeinek gazdag sorozatát itt állította ki. Hivatásos festőink közül a Szalonban most is azok vezettek, akik a Műcsarnoknak szintén rendes vendégei.

Ezúttal másodszer szerepelt Czóbel Margit, akinek leányosan bájos, színes romantikus rajzaiból régi mesekönyvek hangulata árad felénk, akinek azonban ugyancsak figyelembe ajánlanók, hogy a természetet nagyobb következetességgel tanulmányozza, nehogy stílusát, üde friss talentumát a modorosságba sodorják a reminiscenciák, amelyekre képzeletének gazdagságát tekintve, bizonyára nem szorult rá.